

mesta ∨ mestom

Katalog dobrih praks slovenskih mest
za trajnostni urbani razvoj

#4

mesta ∨ mestom

Katalog dobrih praks slovenskih mest
za trajnostni urbani razvoj

#4

0 Mesta mestom

Pred vami je že četrti katalog dobrih praks trajnostnega urbanega razvoja Mesta mestom. Zelo nas veseli, da imajo mesta toliko dobrih praks, ki jih želimo deliti in predstaviti širši javnosti. Katalog Mesta mestom se je skozi leta razvijal. Prvi (2017) je izhajal iz nabora dobrih praks, ki so dobile priznanje programa URBACT. Na razpis so lahko evropska mesta prijavila svoje dobre prakse, ki so bile nato ocenjene glede na vrsto kriterijev, od upoštevanja principov trajnostnega razvoja do vključevanja javnosti.

Dobre prakse, ki so kriterijem ustrezale, so bile proglašene za URBACT dobre prakse. Nagrajena mesta so lahko pozneje s svojimi praksami kandidirala kot nosilci prenosnih mrež. V prvi katalog so bile vključene tri slovenske prakse, ki so bile nagrajene s strani programa URBACT – kranjska prenova soseke Planina ter dve ljubljanski: posvetovanje meščanov in Čebelja pot.

Čebelja pot je skozi leta prerasla v izjemno zgodbo o uspehu. Ljubljana je v letih med 2018 in 2022 eno za drugo vodila dve prenosni URBACT mreži in svojo prakso prenašala v devet evropskih mest: Hegyvidék (Madžarska), Amarante (Portugalska), Bydgoszcz (Poljska), Cesena (Italija), Nea Propontida (Grčija), Bergamo (Italija), Osijek (Hrvaška), Sosnowiec (Poljska) in Bansko (Bolgarija). Čebelja pot je iz turističnega produkta in močnega zaveznitva lokalnih akterjev prerasla v široko pobudo za biotsko raznovrstnost in prilagajanje na podnebne spremembe v mestih, ki zdaj deluje kot neodvisna mreža evropskih mest Bee Path Cities.

S spremljanjem dela slovenskih občin smo kar hitro spoznali, da se je tudi pri nas razvilo veliko dobrih praks in zdelo se nam je pomembno predstaviti njihove zgodbe. Brez velikega truda smo za Mesta mestom #2 (2019) nabrali petnajst dobrih praks, ki so si po mnenju sodelavcev IPoP zaslužile več pozornosti in posledično prenos v še kakšno drugo slovensko lokalno okolje.

Ob tretji izdaji (2021) so se naše zaloge nekoliko izčrpale, vendar smo vedeli, da gojijo mnoge občine izjemno zanimive pristope, za katere pogosto ne vemo. Odprti razpis za dobre prakse se je tako zdel smiselna poteza. Odziv je bil velik in po pregledu prejetih praks smo dobro polovico praks uvrstili v katalog. Vse dobre prakse, ki so bile vključene v drugi in tretji katalog, smo tudi povabili, da se predstavijo na sejmu dobrih praks, ki smo ga leta 2021 organizirali v obliki inovativnega spletnega dogodka.

Pričujoča izdaja za razliko od prvih treh ni nastala s podporo programa URBACT, temveč v okviru projekta Podpora izvajanju urbane in prostorske politike ter

programa URBACT 3, ki ga v partnerstvu s Skupnostjo občin Slovenije izvajamo za Ministrstvo za naravne vire in prostor. Tudi tokrat smo prakse nabirali s pomočjo razpisa, vendar smo zaradi nekoliko slabšega odziva izbor praks dopolnili še sami.

Slovenske občine po svoji inovativnosti ne zaostajajo za drugimi evropskimi mesti. Vedno znova dobi katera od njih posebni zagon, pomlajeno ekipo, v prihodnost

zazrto vodstvo ali izjemno požrtvovalne sodelavce, ki zmorejo narediti tisti korak več. Pogosto pa gre tudi za to, da so pripravljene podpreti pobudo, ki prihaja s strani lokalnih organizacij ali lokalne skupnosti.

Ta katalog izhaja ravno v času, ko se z razpisom pripravlja nov nabor URBACT dobrih praks. Želimo si, da bi bilo med njimi čim več slovenskih, ki bodo tako pridobile na prepoznavnosti v evropskem prostoru.

Zahvale

Za sodelovanje pri izboru praks se zahvaljujemo Tomažu Miklavčiču z Ministrstva za naravne vire in prostor ter Ani Plavčak s Skupnosti občin Slovenije.

Zahvaljujemo se vsem prijaviteljem, ki so nam posredovali svoje prakse.

Še posebej smo hvaležni vsem, ki so nam pomagali pri pregledu besedil in iskanju ustreznih fotografij:

Sodobni pristopi k urejanju zelenih površin: Jan Bizjak (Infrastruktura Bled)

Bohinjska hiša: Katarina Košnik (Občina Bohinj)

Kreativna četrt Barutana: Goran Završnik (Dom kulture Kamnik)

Murali Kočevja ter Skate park in prostor za druženje mladih: Tanja Repar (Občina Kočevje)

Urbana kavarna: Vesna Pajič (Mestna občina Koper), Boštjan Bugarič (Univerza na Primorskem), Črt Kozlovič

Kranjska dolga miza: Kristina Bogataj (Zavod za turizem in kulturo Kranj)

API vrtec: Maruška Markovčič (Mestna občina Ljubljana)

Golovec trail park: Jurij Kobe (Mestna občina Ljubljana), Tadej Tekavčič (Golovec Trails)

Udobna Mislejeva ulica: Maša Cvetko in Zala Velkavrh (Prostorož), Helena Regina (Mestna občina Ljubljana)

S kolesom v šolo: Dominik Bombek (Razvojno raziskovalni center RRC Ormož)

Šolska ulica: Sanja Sivec Levpušček (Občina Tolmin)

Lesni feniks: Nataša Kopač (Občina Žiri)

Kazalo

Sodobni pristopi k urejanju zelenih površin /
Contemporary approaches to urban green space design and management 6-9

Bohinjska hiša / Bohinj House 10-13

Kreativna četrt Barutana / Barutana creative quarter 14-17

Murali Kočevja / The murals of Kočevje 18-21

Skate park in prostor za druženje mladih / Skate park and youth meeting place 22-25

Urbana kavarna / Urban café 26-29

Kranjska dolga miza / Kranj Long Table 30-33

API vrtec / API kindergarten 34-37

Golovec trail park / Golovec trail park 38-41

Udobna Mislejeva ulica / Comfortable Street Mislejeva 42-45

S kolesom v šolo / Cycling to school 46-49

Šolska ulica / School Street 50-53

Lesni feniks / Wood phoenix 54-57

Sodobni pristopi k urejanju zelenih površin / Contemporary approaches to urban green space design & management

S strokovnim znanjem do lepo urejenih javnih zelenih površin

× Občina **Bled**

○ ○ **8.190** prebivalcev

Javne zelene površine v naseljih izboljšujejo kakovost življenja in prispevajo k zdravju in dobremu počutju prebivalcev. Spodbujajo tudi preživljanje časa na prostem in telesno dejavnost, kar pozitivno vpliva na duševno zdravje. Drevesa in parki hladijo in vlažijo zrak ter zmanjšujejo učinek toplotnega otoka. Zelene površine varujejo okolje, tla in talno vodo ter zadržujejo hrup in onesnažen zrak. Poleg tega so življenjski prostor za žuželke in druge živali, skrbijo za zadrževanje in ponikanje padavin in zmanjšujejo nevarnost urbanih poplav. Nenazadnje zelene površine gradijo podobo in prepoznavnost naselja.

Expertise for high quality public urban green spaces

Green spaces improve the overall quality of life in cities. They encourage people to spend time outdoors and to be more physically active. Trees and parks reduce the urban heat island effect, provide habitat for pollinators, and absorb rainwater to reduce the risk of flooding. They also build the image and identity of a place, which is important for Bled as it attracts large numbers of tourists each year. The municipality, together with the public utility company, takes exemplary care of the green spaces, following modern trends in maintenance and planning. They prepare their own soil for planting, as they have better control over the quality of the soil and the level of weeds. They take special care of the trees with the help of an arborist and carefully select plants based on growing conditions, combining annuals and perennials in beds to ensure green cover throughout the year.

Jesensko-spomladanska zasaditev krožnega križišča na Bledu. Foto: Jan Bizjak

Občine se pomena javnih zelenih površin vedno bolj zavedajo, zato tudi vedno več pozornosti posvečajo njihovemu urejanju. Občina Bled množično privablja turiste s celega sveta, zato je za podobo kraja zelo pomembno, da so okolje in zelene površine lepo urejeni. Bled je tudi nosilec zlatega znaka Zelene sheme slovenskega turizma in si načrtno prizadeva za zeleni turizem.

Občina v sodelovanju s komunalnim podjetjem Infrastruktura Bled pri skrbi za zgledno urejene javne zelene površine sledi sodobnim trendom vzdrževanja in načrtovanja. Podjetje skrbi za urejanje površin ob jezeru, javnih parkov, cvetličnih gredic, zelenic in drugih javnih ozelenitev.

Strokovno ekipo poleg dveh vrtnarjev sestavljata še doktor agronomije in arborist plezalec. Posebno skrb in pozornost namenjajo dobremu načrtovanju, zasnovi in izboru primernih rastlin za posamezno območje ter

uporabi brezplevelne rodovitne zemlje s kompostno zastirko, s čimer postavijo najboljše temelje za njihovo zdravo in uspešno rast.

V komunalnem podjetju večinoma sami pripravljajo substratne oziroma zemeljske sadilne mešanice. Sestavo zemlje prilagajajo posameznim drevesnim in grmovnim vrstam, s čimer ustvarijo boljše pogoje za uspešno in zdravo rast rastlin, obenem pa zmanjšajo potrebo po pletju in vzdrževanju. Pri zasaditvah uporabljajo sterilno kompostno zastirko iz kombinacije presejane zemlje, komposta in sekancev, tako se zmanjša pojav in širjenje plevelov, poveča zadrževanje vlage, ob razgradnji pa rastlinam dolgoročno priskrbi tudi dodatna hranila. Kompleksnejši in dražji pristop se hitro obrestuje.

Veliko pozornosti Infrastruktura Bled namenja izboru rastlin. Pri tem upoštevajo zahtevnost rastišnih pogojev, kot so struktura, tekstura, globina in rodovitnost tal,

V pobudi skupno pletje zaposlenih so v podjetju Infrastruktura Bled prijetno združili s koristnim. Foto: Jan Bizjak

Nestrokovna nega skrajšuje življenjsko dobo dreves in jih naredi bolj nevarna za okolico in sprehejalce. Foto: Jan Bizjak

Stoletno drevo redkega črnega oreha so strokovno obrezali, z odstranitvijo bele omele pa tudi nekoliko podaljšali njegovo življenjsko dobo. Foto: Jan Bizjak

količina svetlobe in vlage, ter uspešnost rasti naravno prisotnih drevesnih in grmovnih vrst v okolici. Pri cvetličnih zasaditvah kombinirajo enoletnice in medovite trajnice, s čimer poskrbijo, da so gredice privlačne v vseh štirih letnih časih.

Posebno skrb namenjajo tudi ravnanju z odraslimi drevesi. Skupaj z arboristom plezalcem nego dreves izvajajo v skladu z najnovejšimi arborističnimi smernicami. Še zlasti se posvetijo občutljivejšim starejšim in zaščitenim drevesom, ki imajo v občini status naravne vrednote. Kjer je mogoče, ob umirajočih drevesih že predčasno zasadijo podmladek, če je možno enake, v spremenjenih ravninskih razmerah pa primernejše nadomestne vrste. Pri nakupu drevesnih sadik dajejo prednost sadikam z golo korenino oziroma baliranim sadikam srednjih dimenzij«. Drevesnim sadikam v loncu, še posebej večjih dimenzij, se izogibajo. Sadikam dreves v loncih pred zasaditvijo močno razrahljajo koreninski sistem, če pa sadike niso bile redno presajane, jim koreninski sistem močno porežejo in jih še nekaj časa obdržijo v lastni drevesnici.

Danes občina Bled vlaga v vzdrževanje javnih zelenih površin veliko več sredstev kot v preteklosti, izoblikovano pa ima tudi bolj celostno vizijo urejanja javnih in drugih zelenih površin. Pri urejanju in vzdrževanju javnih površin poleg zahtevnejših vremenskih razmer največji izziv predstavlja množični turizem, ki je močno skoncentriran na majhnem in hkrati ranljivem območju jezerske sklede. V podjetju Infrastruktura Bled menijo, da bi morale sodelovanje lokalne politike, načrtovalcev (projektantov in krajinskih arhitektov) ter izvajalcev in vzdrževalcev zasaditev postati stalnica, saj sta dobra zasnova in kakovostna izvedba ključni za uspešno rast rastlin in njihovo enostavnejše vzdrževanje.

Načrtovano zasaditev jerebice je po izkopu sadilne jame, ki je razkrila visoko podtalno vodo, nadomestila jelša, ki stoječo vodo med vsemi drevesnimi vrstami najbolje prenaša. Foto: Jan Bizjak

♡ Priporočila za prenos

Občina Bled v sodelovanju s komunalnim podjetjem Infrastruktura Bled zgledno skrbi za zelene površine. Z dobrim načrtovanjem in kvalitetno izvedbo novih zasaditev olajšajo in pocenijo njihovo vzdrževanje. Njihovi pristopi so lahko dober zgled tudi drugim občinam, ki želijo izboljšati skrb za zelene površine.

02 Bohinjska hiša / Bohinj House

Medgeneracijski center za lokalno skupnost

× Občina **Bohinj**

○ ○ **5.439** prebivalcev

Skupnostni prostori so pomembni za lokalne skupnosti, saj spodbujajo druženje, sodelovanje in krepitev vezi med prebivalci. Taki prostori so namenjeni dejavnostim, ki jih prebivalci izvajajo skupaj, odprti so za vse prebivalce, so prijetni in vabljivi, običajno lahko dostopni peš, njihova raba je brezplačna ali cenovno zelo dostopna. Skupnostni prostori izboljšujejo kakovost bivanja in lokalnega okolja. Omogočajo vključenost in družbeno povezanost prebivalcev, medsebojno spoznavanje, sprejemanje in razumevanje ter zmanjšujejo razlike med prebivalci. To vpliva tudi na večje zaupanje in družbeno varnost ter sposobnost lokalnega prebivalstva za sodelovanje, medsebojno pomoč in delovanje v skupno korist.

Intergenerational community centre

Community spaces are important because they encourage socializing and cooperation, and strengthen social ties between residents. Community spaces improve the quality of life and the local environment. An excellent example of how a municipality can use existing spaces and transform them into community spaces is the community space Bohinjska hiša. It is a pilot project for an intergenerational centre in Bohinjska Bistrica. Until spring 2023, the space was intended for kindergarten children, but after moving to the new location it lost its original function, so the municipality decided to temporarily dedicate the building to the local community with the goal to test the need for a variety of activities in the community while looking for renovation funds.

Občina je hišo, kjer je bil prej vrtec, namenila lokalni skupnosti. Foto: Vesna Skubic

Odličen primer, kako lahko občina izkoristi obstoječe prostore in jih preoblikuje v prostor, ki služi skupnosti, je Bohinjska hiša. Gre za pilotni projekt medgeneracijskega centra, ki se nahaja v Bohinjski Bistrici. Hiša je bila do pomladi 2023 namenjena vrtčevskim otrokom, po selitvi otrok na novo lokacijo pa je izgubila svojo prvotno funkcijo, zato se je občina odločila, da stavbo začasno nameni lokalni skupnosti.

Projekt je plod sodelovanja s še petimi slovenskimi občinami, ki so bile v letih 2021–2022 vključene v pobudo za prenos dobre prakse v okviru programa URBACT. Občine so s podporo kontaktne točke programa in predstavnikov občine Idrija, kjer so podobno prakso že vzpostavili, skupaj razvijale ideje.

Občina se je kljub možnosti, da stavbo proda po visokih tržnih cenah, odločila, da jo obdrži v javni lasti in

nameni lokalni skupnosti. Idejo za Bohinjsko hišo je občina razvila kot pilotni projekt, katerega cilj je bil ustvariti prostor, ki bi spodbujal medgeneracijsko sodelovanje in ponujal možnosti za različne dejavnosti in

Logotip Bohinjske hiše, ki z gradniki ponazarja projekt graditve odprte in vključujoče družbe, h kateri lahko s spodbudami, idejami ali aktivnim delovanjem prispeva vsak. Oblikovanje: Urška Alič

V medgeneracijskem centru potekajo delavnice risanja z barvicami za starejše. Foto: Pavel Korošec

V Bohinjski hiši se odvijajo razne delavnice za otroke.
Foto: Pavel Korošec

V Bohinjski hiši delujejo tudi različne nevladne organizacije, ki ponujajo aktivnosti za občane. Na fotografiji so kolesa za vadbo spinninga. Foto: Pavel Korošec

Na voljo so tudi prostori, kjer potekajo različna predavanja in predstavitve. Foto: Pavel Korošec

za občane vseh starosti. S tem so želeli prispevati k večji socialni povezanosti in dinamiki v lokalnem okolju. Na območju, kjer dinamiko dogajanja in srečevanja močno zaznamuje turizem, so prostori, primarno namenjeni lokalni skupnosti, še toliko bolj pomembni.

Za občino je bila izdelana prostorska preveritev, s katero je bilo ovrednoteno, kako smiselno bi bilo objekt preurediti v knjižnico, občinska najemna stanovanja ali v medgeneracijski center. Opravljena je bila tudi analiza ponudbe najemnih prostorov za kulturne, športne in družabne dejavnosti v Bohinjski Bistrici. Izkazalo se je, da je povpraševanje po dvorinah, sobah in drugih prostorih za najem večje od ponudbe. Občinski prostori, ki pa jih je mogoče najeti, so bili polno zasedeni popoldne, ko prostore potrebujejo ljubiteljska, kulturna in športna društva.

V Bohinjski hiši se od jeseni 2023 odvijajo različne dejavnosti. Program koordinira Občina, ki je v ta namen zaposlila dodatno osebo. Prve dogodke, kot so razne ustvarjalne delavnice, tečaji in neformalna izobraževanja za odrasle in mladino, je v začetku izvajala Ljudska univerza Radovljica. Program je bil med lokalnim prebivalstvom dobro sprejet in dejavnosti skoraj vse polno obiskane.

Občina je del objekta preko javnega razpisa oddala v najem bohinjskim nevladnim organizacijam, ki izvajajo

dejavnosti za člane in zunanje uporabnike. V prostorih so začeli izvajati tudi aktivnosti Zdravstveno vzgojnega centra, brezplačno pravno pomoč in svetovanje drugih nevladnih organizacij.

Po prvih mesecih delovanja Bohinjske hiše se je izkazalo, da je objekt velik in da ponuja veliko možnosti za razne dejavnosti. Tako se v drugem nadstropju že kaže možnost za mladinsko sobo, v pritličju pa je vse več interesa za druženje starejših, kjer se začenjajo petkove čajanke za starejše občane. Te predstavljajo tudi prvi korak k uvedbi varstva za starejše, za kar je izvajalec trenutno v pridobivanju dovoljenja pri pristojnem ministrstvu. Občina je tudi že v dogovoru s Centrom za usposabljanje, varstvo in delo Radovljica za uvedbo posebne enote v Bohinju.

Koraki so majhni, vendar gredo v smeri ohranjanja prostora v javni rabi tudi po dvoletnem pilotnem obdobju. Občina pri tem išče odgovore tudi na potrebe uporabnikov, ki narekujejo nove investicije, kot so dvigalo za dostop starejših in gibalno oviranih v nadstropja, ureditev manjšega kuhinjskega kota in kavarne, računalniki za delo in učenje ter dodatno zaposlena oseba za zagotovitev odprtja Bohinjske hiše ves dan.

♥ Priporočila za prenos

Neizkoriščene ali zapuščene prostore lahko občine začasno ali stalno namenijo skupnosti. S predhodno analizo lahko ugotovijo, kakšne prostore skupnost najbolj pogreša in za katere dejavnosti.

Kreativna četrt Barutana / Barutana creative quarter

Od smodnišnice do družbenega središča

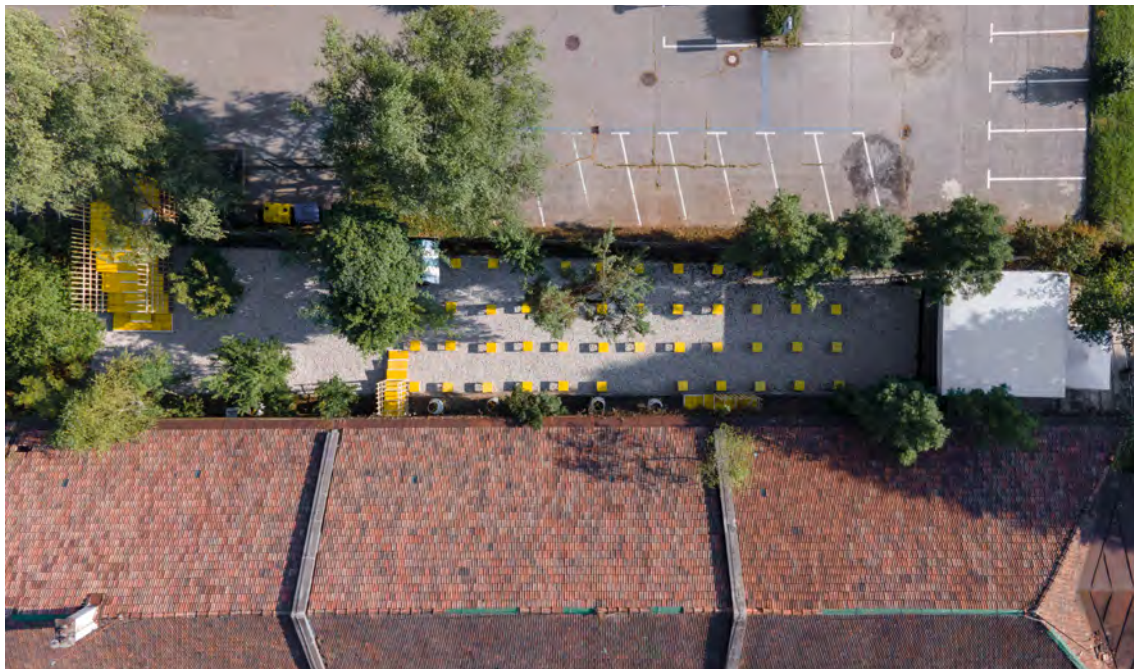
× Mestna občina **Kamnik**

○ ○ **29.979** prebivalcev

Urbana prenova industrijskih stavb in zemljišč ima pomembno vlogo pri oživljanju mest in ustvarjanju prostorov, ki so lahko namenjeni kulturnim, kreativnim, mladinskim in drugim družbenim vsebinam. S prenovo prispevamo k trajnostnemu razvoju mest, saj izkoriščamo obstoječo infrastrukturo in ne gradimo novih objektov, obenem pa ohranjamo zgodovinsko in arhitekturno dediščino ter identiteto kraja. Prenovljene površine in prostore se lahko nameni gledališkimi, galerijskimi ali koncertnim vsebinam ter prostorom za ustvarjanje. Tu lahko najdejo prostor mladinski centri, coworking prostori, glasbeni studii in drugi prostori, ki spodbujajo ustvarjalnost, druženje in povezovanje. Ker so celovite prenove časovno in finančno zahtevnejše, lahko z manjšimi intervencijami prostore osmislimo in začasno izboljšamo infrastrukturo.

From gunpowder factory to social hub

Urban regeneration of industrial buildings and land plays an important role in revitalizing cities and creating spaces that can be dedicated to creative content and youth. Regeneration of industrial buildings and sites preserves the historical and architectural heritage and identity of a place. As comprehensive renovations are more time-consuming and costly, small interventions can be used to refresh spaces and temporarily improve infrastructure. The Creative Quarter Barutana started as a project that brings together cultural NGOs, public cultural institutions, youth and business organisations in the shared space of the former gunpowder factory in Kamnik. The City of Kamnik recognised the importance of the industrial site for public good and bought part of the area and is taking steps in securing a vibrant and creative future for it.

Kreativna četrt Barutana se nahaja na južnem delu nekdanje smodnišnice. Foto: Jan Šimnovec

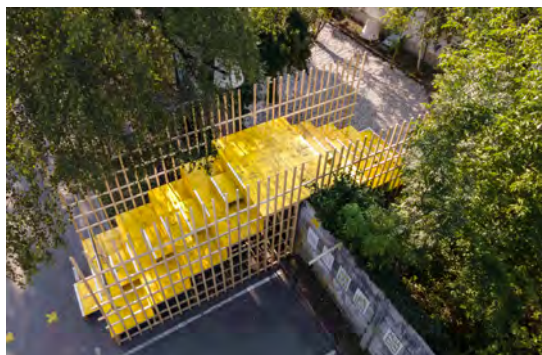
Kreativna četrt Barutana je projekt, ki združuje obstoječe organizacije s področja kulture (Dom Kulture Kamnik), mladine (Zavod Mladinski center Kotlovnica Kamnik), nevladnih organizacij (Kulturno društvo Priden možic, Zavod Štajn, Rod bistriških gamsov ...) in podjetništva (Zadruga Kikšstarter) na skupnem prostoru nekdanje smodnišnice.

S projektom želijo spodbuditi sodelovanje akterjev kulturnega in kreativnega sektorja, razvoj nevladnih organizacij, večgeneracijsko povezovanje, potencial aktivne mladine, pomen industrijske dediščine, ustvarjanje prostorske in organizacijske infrastrukture ter sodobnih strategij in politik za kulturno, kreativno, mladinsko, socialno in družbeno produkcijo v manjših mestih Ljubljanske urbane regije.

Kreativna četrt se nahaja na južnem delu nekdanje smodnišnice, barutane, kot so jo imenovali domačini v Kamniku. Gre za zgodovinsko pomemben industrijski

obrat, kjer so od leta 1852 izdelovali črni smodnik – *barud* v turščini (od tu ime Barutana). Občina Kamnik je leta 2020 odkupila ta del in ga namenila za izvajanje in razvoj družbenih dejavnosti.

V preteklih letih so bili na tem območju izvedeni številni projekti različnih kulturnih in mladinskih organizacij, kot so Mednarodni Festival Kamfest, Mednarodni

Lesena konstrukcija, ki vodi čez zid, omogoča prehod med kulturnim domom in smodnišnico. Foto: Jan Šimnovec

Vrt pri Spodnji Šlosariji je prizorišče za razne kulturne dogodke na prostem. Foto: Jan Šimnovec

Galerija za eno noč v koprodukciji Zavoda Stripcore in KD Priden možic. Foto: Jan Šimnovec

cirkuški dan, festival uličnega gledališča Ana Desetnica, mednarodni projekt Polnočni kresovi – Galerija za eno noč v soprodukciji z Zavodom Stripcore iz Ljubljane, Urbana akademija v soprodukciji z društvom Prostorož, Mesto mladih, 60. obletnica Rodu Bistriških gamsov, Križnikov pripovedovalski festival, zaključni del poletne šole Industrijska dediščina za trajnostno prihodnost: prilagojena ponovna raba v organizaciji Fakultete za arhitekturo in drugi kulturni in družabni dogodki.

Večina teh programov je potekala na zunanjih površinah, saj stavbe za enkrat še nimajo uporabnega dovoljenja. Za celotno območje nekdanje smodnišnice je trenutno v izdelavi nov Občinski podrobni prostorski načrt (OPPN), ki naj bi opredelil tudi uporabo stavbe Ključavničarstvo, bližnjih skladišč in sosednjih objektov za širši družbeni pomen oziroma javno infrastrukturo.

Poleti 2020 so s festivalom Kamfest izkoristili priložnost, da so območje smodnišnice odprli za obiskovalce. V okviru Prostoroževe Urbane akademije so mladi kamniški arhitekti z realizacijo lesene konstrukcije, ki vodi čez zid, omogočili prehod med kulturnim domom in smodnišnico. Tako so tudi odprli novo festivalsko prizorišče. V sklopu tega »prebojak« je kamniška umetnica Nina Koželj prav na tem zidu postavila umetniško inštalacijo z naslovom »Dama, ki kaže« in tako nakazala smer razvoja kamniške kulture čez »barutanski« zid.

Projekt je naletel na izjemen odziv v občini kot izven občine Kamnik. Različne javne in nevladne organizacije ter posamezniki so pokazali potrebo in skupen interes za javno urbano infrastrukturo na področju kulturnega in ustvarjalnega sektorja, neformalnega izobraževanja, podjetništva, socialnih in mladinskih programov.

V letu 2023 so v zavodu Mladinski center Kotlovnica Kamnik v okviru programa EU Erasmus+ končali s projektom Naredimo kreativno četrt Barutana, ki se je ukvarjal z razvojem mladinskih dejavnosti na

Izvajanje mentorskega programa Urbana Akademija v sodelovanju z društvom Prostorož. Foto: Jan Šimnovec

tem področju, prav tako pa je projekt Kreativna četrt Barutana podprlo Ministrstvo za kulturo v sklopu Javnega razpisa za izbor projektov krepitve podpornega okolja v kulturi v letih 2024–2025.

V letu 2024 pa poteka tudi izdelava lokalnega kulturnega programa v občini Kamnik, ki bo konkreten kašipot za nadaljnji razvoj južnega dela nekdanje smodnišnice, povezan z aktualno Strategijo razvoja kulture v ljubljanski urbani regiji 2023–2027 in Strategijo za mlade v Občini Kamnik 2022–2026.

♡ Priporočila za prenos

Zapuščeni industrijski prostori so lahko priložnost za ustvarjanje novih prostorov, ki se jih lahko namenijo zapostavljenim vsebinam in skupinam prebivalcev. Pred celostno prenovo se lahko uvede tudičasne rešitve, ki so finančno in časovno manj zahtevne.

Murali Kočevja / The murals of Kočevje

Umetniške stenske poslikave

- × Mestna občina **Kočevje**
- ○ **15.674** prebivalcev

Murali oziroma stenske poslikave so oblika javne umetnosti, ki lahko močno vpliva na mesta in skupnosti. Lepšajo prostore in oživljajo mesta, saj preoblikujejo sive mestne stene v privlačne umetniške površine. Z oživljanjem prostorov lahko tudi spreminjajo družbeno klimo sosesk ali ulic. Krepijo pripadnost lokalne skupnosti, saj upodobitve pogosto pripovedujejo zgodbe, povezane z zgodovino, kulturo in tradicijo nekega kraja in vrednotami lokalne skupnosti. Poslikave lahko tudi ozaveščajo o družbenih vprašanjih. Pogosto nastajajo v sodelovanju z lokalnimi umetniki in organizacijami, kar dodatno prispeva k povezovanju skupnosti. Nenazadnje umetnost v prostoru ljudi spodbuja k ustvarjalnosti, radovednosti in širi obzorja.

Artistic wall paintings

Murals are a form of public art that can enrich urban areas and strengthen community bonds. They can showcase local heritage and values, beautify spaces, and revitalize cities by transforming grey urban walls into attractive art spaces. In 2022, the Municipality of Kočevje launched the first public call for art murals in the city. This initiative aims to promote the city's cultural heritage and support local artists. The project has been extended for two more editions due to the positive response from artists and local inhabitants. The call for proposals aimed to attract new works of art that would transform public spaces and depict local history, culture, and identity. Locations for murals are either suggested by the city or by residents and business owners who can offer their residential or commercial facades for murals.

Letalec Ramor Bineta Skrta ob otvoritvi muralov 2023. Foto: Petra Šolar

Občina Kočevje je leta 2022 izpeljala prvi javni poziv za umetniške stenske poslikave v mestu. Izpeljali so ga v okviru mednarodnega URBACT projekta iPlace na podlagi izkušenj mest, ki s tovrstnimi umetniškimi intervencijami uspešno nadgrajujejo urbani javni prostor ali izboljšujejo degradirana območja. Izjemno dober odziv ustvarjalcev in splošne javnosti pa je botroval nadaljevanju projekta tudi v letih 2023 in 2024.

Z likovnimi deli so se v občini želeli odzvati na problematiko, izpostavljeno pri delu lokalne akcijske skupine projekta iPlace – nujnost povečevanja lokalne pripadnosti in zavedanja lokalne identitete.

S pozivi so želeli pridobiti nova avtorska dela, ki bi preoblikovala javni prostor in upodobila lokalno identiteto, zgodovino in kulturo. Želeli so upodobitev,

ki opozarjajo na določeno temo, pritegnejo pozornost, gledalca nasmejejo ali povabijo k razmisleku, z vsem tem pa vabijo k obisku in gradnji vsebine okoli prostora in poslikave.

Ustvarjalci so lahko izbirali med temami že obeleženih kulturnih let, ki jih je občina določila v okviru strategije

Mural Hufnaglov objem Klare Perušek, 2022. Foto: Sonja Movrin

Kočuh Bineta Skrta ob vodenem sprehodu na otvoritvi muralov 2022. Foto: Sonja Movrin

razvoja in promocije kulture in kulturne dediščine. Ta so posvečena različnim lokalnim osebnostim, dogodkom in lokalno relevantnim temam: Jarmovo leto, Hufnaglovo leto, 500 let puntarstva, Leto vode in luči, Izziv patenta, Leto čebel in medu, Ramorjevo leto, Kočevje mesto 550, Leto Milana Butine.

Pri izbiri ustvarjalcev in del je komisija sledila merilom: sporočilnost dela, nosilnost identitete, ali gre za reinterpretacijo obstoječega umetniškega dela ali izvirno delo, inovativnost, celovitost ideje – kako poslikava integrira objekt, kakovost prikaza ideje, obstoj in kakovost referenc. Upoštevali so tudi subjektivno oceno člana komisije in izvedljivost prikazane ideje. Izbrani ustvarjalci so za poslikavo prejeli honorar in povrnjene materialne stroške.

Lokacije za poslikave je predlagala občina ali lastniki objektov. Občina je pred objavo natečaja za vsako

leto povabila prebivalce, da so za poslikavo ponudili svojo fasado bivalnega ali poslovnega prostora, ki gleda na javni prostor ali javno dostopne površine. Pri izbiri objektov je komisija dala prednost starejšim in degradiranim objektom.

V obdobju dveh let je nastalo osem stenskih poslikav na osmih različnih lokacijah, ki so tesno povezani z lokalno zgodovino, kulturo in naravo, v letu 2024 pa pričakujejo nove štiri.

S prvim pozivom je bila v ospredju predvsem tema sonaravnega gospodarjenja z gozdom. Tako Klara Perušek kot Daniel Homšak sta se s poslikavo poklonila gozdarju Hufnaglu, ki se je uprl uveljavljeni praksi izsekavanja gozdov na golo in vpeljal izvirno obliko prebiralnega sonaravnega gospodarjenja z gozdovi. Bine Skrt je na steno industrijske hale pričaral skrivnostno bitje, Pragozdno zver – Kočuha. Duša Jesih pa je s poslikavo

Voden sprehod ob otvoritvi 2022, pred muralom Duše Jesih v parku Gaj. Foto: Tanja Repar

Mozaik in Tomaž Milač ob otvoritvi muralov 2023. Foto: Petra Šolar

Honey Pie / Medena pita dala nov pridih steni prizidka zapuščenega Hotela Valentin.

Z drugim pozivom so se obstoječim štirim muralom v letu 2023 pridružile še štiri poslikave. Kar dva ustvarjalca, Klara Perušek in Bine Skrt, sta svoja murala posvetila Hansu Ivanu Ramorju, kočevskemu pilotu in graditelju letal. Različne elemente lokalne tradicije je v Kočevski mozaik povezal Tomaž Milač. Bor Šparemblek pa je na humoren način prikazal povezanost narave in človeka v čebelarstvu.

♡ Priporočila za prenos

Praksa je dobro zasnovana, saj temelji na potrebah po povečanju lokalne pripadnosti in oživljanju urbanega prostora, ki so bile prepoznane s pomočjo lokalne akcijske skupine, nizom delavnic in razprav. Rezultati pa so tesno povezani z lokalnimi vsebinami kulturnih/tematskih let, ki jih je občina uvrstila v strategijo razvoja in promocije kulture in kulturne dediščine.

Bor Šparemblek pred muralom Preplet človeka in čebel. Foto: Tanja Repar

Skate park in prostor za druženje mladih / Skate park and youth meeting place

Vključevanje mladih v izgradnjo skate parka in prostora za druženje

× Občina **Kočevje**

○ ○ **15.674** prebivalcev

Prostori za mlade so pomembni za njihov razvoj in povezanost z lokalno skupnostjo. Mladinski centri, parki, kulturni prostori in športna igrišča so kraji, kjer se mladi lahko srečujejo, razvijajo prijateljstva, izražajo svoje interese, razvijajo veščine in se družijo. Prostori, kot so športna igrišča in parki, nudijo mladim možnost za telesno aktivnost, kar dobrodejno vpliva na njihov razvoj. Vključevanje mladih v načrtovanje in upravljanje takih prostorov je ključno za njihovo uspešno delovanje in trajnost. S tem se zagotovi, da so prostori resnično prilagojeni potrebam in željam mladih ter prispevajo k njihovem razvoju in kakovosti življenja.

Engaging youth in creating a skate park and community hub

Spaces for young people are essential for their development and connection to the local community. Youth centres, parks, cultural spaces, and sports grounds are important places where young people can meet, develop friendships, express their interests, develop skills, and socialise. Involving young people in the planning and managing of such spaces is crucial to their success and sustainability. This ensures that spaces are designed to meet the needs and aspirations of young people, contributing to their development and quality of life. The Municipality of Kočevje ensures that the community is regularly involved in the renovation and creation of new spaces, including the recent construction of the new skate park. Once opened, the skate park quickly became a gathering space for people of different ages.

Novi skate park v Kočevju. Foto: Tadej Repar

Občina Kočevje se lahko pohvali s kontinuiteto dobrih praks pri urejanju javnih prostorov in z inovativnimi idejami, kako narediti mesto drugačno. Pri tem skrbijo, da v procese prenov in vzpostavitve novih prostorov dosledno vključujejo tudi skupnost. Tako so ravnali tudi pri izgradnji novega skate parka in prostora za druženje mladih.

Pri načrtovanju so se opirali na ugotovitve raziskav o načinu življenja v mestu, odnosu do javnega prostora in potrebah različnih skupin prebivalcev, ki so bile opravljene v okviru projekta Vsi v mesto. Tako so v občini bolje razumeli navade in potrebe mladih ter ugotovili, da se na prostem mladi najraje zbirajo pod tržnico, pred srednjo šolo in v starem skate parku. Tu se družijo in izvajajo razne športne dejavnosti (rolanje, rolanje ipd.). Ker te lokacije niso bile primerne za druženje in izvajanje omenjenih športnih dejavnosti (vključno

s starim skate parkom), so želeli mladim omogočiti druženje v za to bolj primernem prostoru.

Novi skate park so uredili na lokaciji, ki je dobro dostopna in vpeta v mesto, in sicer v mestnem parku Gaj, na zelenici v bližini osnovne šole, fizikurnega doma, ljudske univerze in športnih igrišč. To je bil pred tem neizkoriščen prostor ob prehodni poti in lokalu. S postavitvijo skate parka so ustvarili vozlišče, ki v različnih delih dneva zadrži različno stare uporabnike in jim tako omogoča učenje spretnosti in rekreacijo. Poleg tega so ob skate parku postavili enostavno nadstrešnico s klopami in mizo, ki nudi pokrit prostor za druženje mladih v varnem okolju, ki zaradi nekoliko odmaknjene lege omogoča tudi dovolj zasebnosti. Prostor je osvetljen, nudi naravno senco in možnost spreminjanja prostora z grafiti.

Na otvoritvi so mladi uporabniki parka takoj preizkusili klančine. Foto: Tadej Repar

Občina je želela s prakso nasloviti več izzivov. V prvi vrsti odsotnost mladih v javnem prostoru, neuporabo mesta in odklonilen odnos do njega. Mladi svoj prosti čas raje preživljajo doma pred telefonom kot na javnih zelenih ali športnih površinah. Kultura druženja in socialnega življenja je upadla, kar se odraža v praznem mestu tudi ob lepem vremenu in toplih delih leta. Poleg tega pa mladi v Kočevju za svoje poti redko izbirajo peš hojo ali kolesarjenje. V veliki meri jih na popoldanske dejavnosti pripeljejo starši z avtomobilom. To vpliva na njihovo poznavanje mesta, zanimanje zanj in občutek pripadnosti. Občina je ta izziv želela nasloviti celovito: vključevanje mladih v urejanje prostora, ki bo namenjen njim, je bil prvi logični korak.

Drugi izziv, ki so ga z rešitvijo želeli nasloviti, je bil bolj praktične narave. Za mlade je bilo treba zagotoviti primeren prostor za rolanje in rolanje ter ustvariti

prostor, kjer bi se mladi radi zadrževali tudi poleg rekreacije. Z oblikovanjem in izbiro elementov so želeli oblikovati pogoje za učenje aktivnosti tudi otrok začetnikov, ne le izkušenih uporabnikov. Kot delovna skupina je bilo zato že od samega začetka v načrtovanje vključeno društvo rolkarjev, ki so prispevali vhodne podatke in usmeritve pri oblikovanju, da bi bil prostor čim bolj uporaben za lokalni nivo znanja in ambicij. Prostor pa so ob koncu z rolkami in skiroji tudi otvorili.

Z opisano prakso so v Kočevju naslovili tudi izziv oblikovanja estetsko in parkovno funkcionalne celote, ki nudi kvaliteten in varen prostor, ki pritegne obisk, zadrževanje, prisvajanje prostora in mladim sporoča, da so v mestu dobrodošli in slišani ter da predstavljajo pomemben del družbe.

Prostor namenjen skate parku pred prenovi. Foto: Tadej Repar

Koncert ob otvoritvi skate parka. Foto: Tanja Repar

Prostor po prenovi. Foto: Tadej Repar

Skate park je oblikovan tako, da je prilagojen tudi za mlajše in manj izkušene uporabnike. Foto: Tanja Repar

♡ Priporočila za prenos

Praksa je zanimiva tudi za druge občine zaradi vključevanja mladine pri preoblikovanju mesta in javnega prostora, zaradi direktnega vključevanja uporabnikov skate parka od idejne zasnove naprej ter zaradi zelo aktivnega sodelovanja naročnika z uporabniki in projektanti skozi celoten projekt. To omogoča uspešno prisvajanje prostora, ponuja vzorec neposrednega odzivanja na zaznane potrebe uporabnikov in upravljavcev javnega prostora in način programskega oplemenitenja javnega parka z vsebino, ki je lokacijsko primerna.

Urbana kavarna / Urban café

Urbanistični posveti ob kavi

× Mestna občina **Koper**

○ ○ **53.875** prebivalcev

Vse več slovenskih občin in drugih akterjev, ki delujejo na polju urbanega razvoja, se poslužuje pristopov taktičnega urbanizma. Vse bolj se zavedajo koristi zgodnjega sodelovanja z javnostjo, saj zmanjšuje tveganja ob uvajanju neustreznih posegov v prostor. Prav tako opažajo, da so prebivalci zainteresirani za sodelovanje, saj jih spremembe v prostoru neposredno zadevajo in vplivajo na njihovo kakovost življenja. Leta 2020 je na pobudo Avtomatik Delovišča v Koprju nastala Urbana kavarna, ki predstavlja enega od pristopov taktičnega urbanizma z vključevanjem prebivalcev v procese soodločanja pri prostorskem urejanju mesta.

Urban Planning Consultations over coffee

More and more Slovenian municipalities and other actors in the field of urban development are adopting different public participation approaches. They are increasingly aware of the benefits of early engagement with the public, as it reduces the risks of introducing unwelcome spatial interventions. They are also finding that citizens are interested in participating because changes in space directly affect them and their quality of life. This experience led the initiative of Avtomatik Delovišča in Koper to the creation of the Urban Café in 2020, events in a format of an informal conversation between the city and the local community on spatial issues in the city.

Otvoritev generatorja urbanih vsebin na Ukmarjevem trgu v Kopru. Ekspонат K67, ki je del stalne zbirke Obalnih galerij Piran, dobiva novo vlogo za razvoj javnega prostora v mestu Koper. Foto: Črt Kozlovič

Urbana kavarna je praksa posvetovanja z javnostjo glede prostorskih, arhitekturnih in urbanističnih tematik v mestu. Gre za format neformalnega pogovora za zainteresirano javnost. Vsaka Urbana kavarna je namenjena izmenjavi mnenj o vnaprej določeni temi, ki jo določi koordinater kolektiva Avtomatik Delovišče v sodelovanju z Mestno občino Koper.

Avtomatik Delovišče odpira polje za sodelovanje javnosti pri oblikovanju mesta, povezuje različne deležnike v prostoru in spodbuja odprto komunikacijo med njimi ter vodi skupnostne prakse za ekološko urbano regeneracijo prostora in skupnosti.

Avtomatik Delovišče je v sodelovanju z Mestno občino Koper Urbane kavarne začel izvajati leta 2020. V času

pandemije so se preselile na splet in so se izvajale preko orodja Zoom.

Obravnavane teme so vključevale tematike občinskega prostorskega načrta, urbanih akupunktur za rabo javnih površin v mestu, začasne rabe praznih prostorov v pritličjih mestnega jedra ter proces preobrazbe parkirišča na Ukmarjevem trgu ob morju v javni park z aktivnostmi za različne generacije. Avtomatik Delovišče je na Ukmarjev trg postavil kiosk K67, ki je služil kot generator urbanih vsebin ter eksperiment za razvoj novih vsebin in načrtov za preureditev parkirišča v park.

Ena izmed akcij, ki je sledila Urbani kavarni, je tudi katalog urbane opreme za mestno jedro Kopra. S študenti in študentkami oddelka za Vizualne umetnosti

Urbana kavarna ob kiosku na Ukmarjevem trgu. Foto: Mateja Filipič

Avtomatik Delovišče je v sodelovanju z Maro Ambrožič Verderber, direktorico Obalnih galerij Piran, zagnal začasno rabo kioska K67. Otvoritev s pogovorom med Nevo Zajc in Sašo Mächtigom. Foto: Črt Kozlovič

Vabilo za Urbano kavarno. Foto: Boštjan Bugarič

Vabilo za Urbano kavarno. Foto: Boštjan Bugarič

in oblikovanje Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem so pripravili popis urbane opreme v mestnem jedru, na podlagi katerega je bil oblikovan katalog s priporočili za vzdrževanje.

Pogovori ob Urbanih kavarnah so pomemben povezovalni element med občino in prebivalci. Po vsaki kavarni se pobude in predlogi objavijo v javno dostopnem spletnem dokumentu. Obveščanje poteka preko družabnih omrežij, na spletni strani občine in Avtomatik Delovišča, ki skrbi za vizualno podobo, vsebine, lokacije, komunikacijo in koordinacijo Urbanih kavarn.

Urbanih kavarn se vedno udeleži župan, tako da imajo udeleženci priložnost z njim neformalno komunicirati. Občina ocenjuje, da so kavarne uspešne pri povezovanju občine s prebivalci ter spodbujanju

razprave o skupnem dobrem v nasprotju z interesom posameznikov. Poleg tega občane spodbujajo, da predlagajo teme za razpravo, in poudarjajo pomen vključevanja strokovnjakov z namenom ozaveščanja in izobraževanja.

♡ Priporočila za prenos

Urbane kavarne so dobra priložnost za vzpostavljanje odnosov med občino in prebivalci. Predstavniki občine so z njihovo pomočjo bolj dostopni in pogostejše v neposrednem stiku z občani.

Urbana kavarna v Mali loži v Kopru. Foto: Mestna občina Koper

Kranjska dolga miza / Kranj Long Table

Nizkoogljični kulinarčni dogodek

× Mestna občina **Kranj**

○ ○ **57.171** prebivalcev

V Sloveniji smo zaradi varovanja naravnih danosti in velikega pomena narave za turizem pri razvijanju turistične ponudbe zelo pozorni na njen vpliv na podnebje. Trajnostna naravnost ponudnikov turističnih storitev je vse bolj pomembna in tudi vse pogostejša. Lokalne turistične organizacije, društva in zavodi za turizem ponudnike spodbujajo tudi z razvojem novih pristopov in produktov. Primer je Kranjska dolga miza.

Low-carbon gastronomic event

In Slovenia, the protection of natural resources and the importance of nature for tourism mean that we carefully consider the impact on climate when developing our tourism products. Local tourism organisations, associations and tourist boards also encourage tourism providers to adopt innovative approaches when creating new products. One example is the Kranj Long Table, a culinary event that showcases the best of Kranj's gastronomy and local products. Organisers of the event strive for the highest standards of sustainability and climate impact. With that the Kranj Long Table became one of the first public events for which the climate impact is accurately measured, considering various factors including the travel emissions of guests. New measures are taken accordingly every year to lower events' climate impact.

Pogrjnena miza na grajskem dvorišču. Foto: Matej Povše

Leta 2021 je bila Slovenija razglašena za Evropsko gastronomsko regijo. Zavod za turizem in kulturo Kranj je takrat začel razvijati ponudbo, s katero bi povezal in nadgradil kranjsko kulinariko. Razvili so koncept Kranjske dolge mize. Gre za kulinarčni dogodek, rezerviran za 100 gostov. Poteka na dvorišču gradu Khislstein v mestnem središču Kranja. To gurmansko doživetje se osredotoča na vrhunsko kranjsko gastronomijo in lokalno preskrbo, saj so jedi sestavljene iz sestavin, ki so pridelane v Kranju in okolici. Meni pripravijo lokalni kuharski mojstri, pri strežbi pa sodelujejo še drugi lokalni gostinci. Večina jedi se predpripravi in nato dokonča v kuhinji, ki jo za ta namen postavijo na grajskem dvorišču.

Namen dogodka je razvijati in promovirati kranjsko kulinariko ter povezovati lokalne gostince. Poleg tega si organizatorji prizadevajo za najvišje standarde trajnosti

in vpliva na podnebje. Od leta 2023 tako ponujajo meni s sestavinami izključno rastlinskega izvora, skrbijo, da so dobavitelji lokalni in ponujajo vodo iz pipe. Pri pripravi in postrežbi hrane se izogibajo plastiki in drugim izdelkom za enkratno uporabo.

S premišljeno pripravo menijev, primernim številom hodov in ustrezno količino hrane na krožniku poskrbijo, da se čim manj hrane zavrže. Pozorni so pri rabi električne energije, sodelujejo namreč z dobaviteljem, ki se obvezuje k dobavi zgolj obnovljive energije. Pri pripravi prizorišča sodelujejo z lokalnim cvetličarjem, ki prostor okraši s slovenskim cvetjem.

Prizadevajo si tudi za čim manjše izpuste iz prevoza, tako blaga kot oseb. Obiskovalce že pred prihodom na dogodek nagovarjajo k uporabi javnega prevoza, peš hoje, kolesa, sopotništva ali električnih avtomobilov.

Prizorišče lokalni cvetličar okraši s slovenskim cvetjem. Foto: Matej Povše

Sodelujejo z dobaviteljem, ki se obvezuje k dobavi zgolj obnovljive energije. Foto: Arhiv ZTKK, Mediaspeed

Meni pripravijo lokalni kuharski mojstri, pri strežbi pa sodelujejo še drugi lokalni gostinci. Foto: Arhiv ZTKK, Mediaspeed

Večina jedi se predpripravi in nato dokonča v kuhinji, ki jo za ta namen postavijo na grajskem dvorišču. Foto: Arhiv ZTKK, Mediaspeed

Gostom postrežejo natakariče in natakarji iz lokalnih gostiln. Foto: Arhiv ZTKK, Mediaspeed

Pri oblikovanju ukrepov za organizacijo nizkoogljičnega dogodka je Zavodu za turizem in kulturo Kranj pomagala organizacija Umanotera. Skupaj so razvili tudi nabor kazalnikov, s katerimi merijo ogljični odtis dogodka. Kranjska dolga miza je tako eden prvih javnih dogodkov, za katerega se natančno meri vpliv na podnebje in pri tem upošteva različne dejavnike, vključno z izpusti potovanj gostov.

V letu 2021 je bil ogljični odtis 11,2 kg ekv CO₂ na udeleženca dogodka, v letu 2022 5,9 kg ekv CO₂ in v letu 2023 6,5 kg ekv CO₂. Izkazalo se je, da je za zmanjšanje količine CO₂ na udeleženca treba spodbujati sodelovanje s čim bolj lokalnimi podjetji in še posebej nagovoriti udeležence, da na dogodek pridejo trajnostno.

Kranjska dolga miza je dober zgled, kako zmanjšati vpliv dogodkov na podnebje. Učinki pa so tudi družbeni, saj so z dolgo mizo povezali lokalne gostince, ki zdaj sodelujejo še ob drugih priložnostih.

♡ Priporočila za prenos

Praksa je dober primer sodelovanja različnih ponudnikov, predvsem pa zanimiv zgled, kako zmanjšati vpliv javnih dogodkov na podnebje.

API vrtec / API kindergarten

Inovativni pedagoški program za ozaveščene bodoče odrasle

× Mestna občina **Ljubljana**

○ ○ **296.228** prebivalcev

Način življenja v mestih je hiter in stik z naravo dokaj siromašen. Zaradi vedno večje urbanizacije izginjajo zelena območja, ki mestu dajejo dušo. Vse bolj se pomena narave v mestu zavedamo tudi v luči podnebnih sprememb. Toda izkušnje kažejo, da samo uvajanje sprememb v prostoru, na primer sajenje dreves in zmanjšanje števila košenj, ni dovolj. Ključno za uspeh je ustrezno obveščanje prebivalcev o tem, zakaj to počnemo, ali še boljje – vključitev takšnih vsebin v kurikulum, da občani že od malih nog vedo, zakaj si prizadevamo za naravne prvine in biotsko raznovrstnost v mestu.

An innovative pedagogical programme for informed future adults

Urbanisation is leading to the loss of green spaces in cities, reducing people's contact with nature and contributing to climate change. Raising people's awareness of the importance of nature and biodiversity is crucial and can be achieved by integrating these topics into education programmes. The City of Ljubljana is doing this through programmes such as API Kindergarten, which enables children to learn about pollinators and nature through sensory and active learning experiences, thus promoting sustainable development and environmental care from an early age.

Otroci spoznavajo razdelitev nalog v panju. Foto: Luka Dakskobler

Mestna občina Ljubljana že več let intenzivno skrbi za dobrobit medonosnih čebel in drugih oprasevalcev v mestu. Iz Čebelje poti, s katero so se prizadevanja občine na tem področju začela, je zrastle več drugih programov, ki strateško povezujejo različne prednostne naloge občine. Eden od njih so API pedagoške vsebine, ki jih je občina zasnovala v sodelovanju z Zavodom Eneja. V obliki API vrta so zaživele v šolskem letu 2019/2020. Prvo leto je bilo v program vključenih pet vrtcev, v naslednjem šolskem letu se jim je pridružilo še dodatnih pet. Danes se program API vrtec v celoti ali po istih načelih odvija v enajstih ljubljanskih vrtcih.

API vrtec je pedagoški program namenjen otrokom, starim od dveh do šest let, ki temelji na senzornih izkušnjah in aktivnem ustvarjanju otrok. Sestavljen je iz sedmih enakovrednih segmentov, ki tvorijo zaokroženo celoto: Pravila lepega vedenja v bližini

čebel, Apiterapija, Hortikultura, (Urbano) čebelarstvo, Biotska raznovrstnost, Varstvo okolja in Strokovnost. Zadnji segment obravnava pedagoške metode, kot so igra, eksperiment, raziskovanje in izkustveno učenje ter dodatno strokovno delo in stik s čebelami.

Otroci skozi izkustvene dejavnosti krepijo svoje senzorične sposobnosti. Foto: Luka Dakskobler

Ogled panja z živimi čebelami. Foto: Luka Dakskobler

Poleg čebel moramo skrbeti tudi za druge oprasovalce. Foto: Luka Dakskobler

Otroci skozi izkustvene dejavnosti krepijo svoje senzorične sposobnosti. Tipajo in vonjajo medeno satje, okušajo in tipajo med, vonjajo in okušajo cvetni prah. Skozi igro spoznavajo, kako je razporejeno delo v panju in ga primerjajo z urejenostjo človeške družine in skupnosti. S pomočjo osnov medene masaže razvijajo spoštovanje in poznavanje drug drugega. Učijo se tudi pravil lepega vedenja v bližini čebel in s tem odgovorne skrbi za svojo varnost, varnost drugih in varnost čebel.

Vrtec, ki si želi postati API vrtec, mora najprej strokovno usposobiti kader, kar vključuje poznavanje, uporabo in spoštovanje določil kodeksa za varno implementacijo programa.

Vrtec nato določi koordinatorja in sodelujoče strokovne delavce, ki bodo program izvajali. Za koordinatorja se priporoča, da je to oseba, ki ima afiniteto do uvajanja novih programov in je širokega duha in pogledov na naravo in družbo ter se zaveda njenega pomena za celostni razvoj osebnosti. Tako sestavljena usposobljena ekipa nato pripravi načrt pedagoškega leta in ga tudi izvede.

Program je pomemben za ozaveščanje o naravnih virih in biotski raznovrstnosti pri najmlajših meščanih pa tudi za opolnomočenje pedagoških strokovnih delavcev v vrtcih z vidika kritičnega razmišljanja. Je izhodišče za gradnjo celovitih in celostnih osebnosti, ki bodo v bodoče skrbele za življenjsko okolje človeka in drugih živih bitij.

Mestna občina Ljubljana je leta 2023 najbolj prizadevne vrtce nagradila tudi s plaketo Naj API vrtec. Posebno priznanje za prispevek pri oblikovanju programa API vrtec in za izobraževanje mentorjev pa je prejela Nina Ilič z Zavoda Eneja.

Otroci se učijo pravil lepega vedenja v bližini čebel. Foto: Luka Dakskobler

♡ Priporočila za prenos

Veliko vrtcev ali posameznih strokovnih delavcev v svoj program že vključuje vsebine, ki so povezane s čebelami. Občina jim lahko pride nasproti in jih z usposabljanji dodatno podpre.

Golovec trail park

Upravljanje zelenih površin v sodelovanju z gorskokolesarsko skupnostjo

× Mestna občina **Ljubljana**

○ ○ **296.228** prebivalcev

V Sloveniji je po nekaterih podatkih približno 30.000 gorskih kolesarjev in število še vedno narašča. Najraje kolesarijo v lokalnem okolju, do 10 km od doma, na urejenih enoslednicah oziroma stezicah z naravno podlago. V izogib konfliktom s pohodniki najraje uporabljajo ločene poti, ki jih običajno uredijo in vzdržujejo kar sami. Kljub veliki priljubljenosti gorskega kolesarjenja med Slovenci in številnimi obiskovalci iz tujine, pa zakonodaja temu še ne sledi. Dejavnost gorskega kolesarjenja in vzpostavljanje infrastrukture sta deloma obravnavani v kar šestih različnih zakonih, ki se v nekaterih členih tudi izključujejo. To pa predstavlja velike izzive za vzpostavitev in upravljanje gorskokolesarskih površin.

Managing green spaces in cooperation with the mountain biking community

There are an estimated 30,000 mountain bikers in Slovenia, who enjoy cycling on well-maintained, designated trails with natural surfaces, many of which they build and maintain themselves. Ljubljana's Golovec urban forest is home to the largest mountain biking community in Slovenia, where local cyclists began building trails 15 years ago. As the trails grew in popularity, they organized themselves into an association. The City of Ljubljana recognized the potential of the Golovec mountain biking area and provided land for new trails. In 2024, the Golovec Trail Park consists of nine mountain biking trails on nineteen different properties, making maintenance and use of the trails a constant challenge the association is successfully overcoming.

Dvakrat letno se organizira delovna akcija s piknikom in turo za člane. Foto: ŠD Golovec trails

Največja gorskokolesarska skupnost pri nas se nahaja v Ljubljani v neposredni bližini starega mestnega jedra, na južnem pobočju mestnega gozda Golovec. Pred 15 leti so lokalni kolesarji tam začeli urejati poti za gorsko kolesarjenje na zasebnih zemljiščih. Ko so poti začele privabljati kolesarje tudi iz drugih sosesk, se je pokazala potreba po bolj organiziranem pristopu. Leta 2017 so ustanovili društvo Golovec trails in v prvem letu legalizirali tri gorskokolesarske poti, t. i. traile, na 14 zasebnih zemljiščih. S tem so bili med prvimi v Sloveniji, ki so z dovoljenjem lastnikov zemljišč, občine in Zavoda za gozdove legalizirali poti.

Občina je prepoznala potencial urejanja večjega gorskokolesarskega območja na Golovcu in nedaleč stran od prvih treh urejenih poti ponudila v upravljanje tudi občinsko zemljišče. Tu je nastala proga imenovana Županov trail, pozneje pa še učni poligon za otroke. Leto

za tem so vzpostavili sodelovanje še z Župnijo Rudnik in na njenem zemljišču uredili še štiri poti.

Trenutno trail park Golovec trails sestavlja devet legalno urejenih poti na devetnajstih zemljiščih. Nekatere parcele imajo več kot deset lastnikov, veliko jih ne živi

Občina sofinancira izvedbo osnovnih tečajev in gorskokolesarskih tur za občane. Foto: ŠD Golovec trails

Občina je v okviru priprave strategije upravljanja z mestnimi gozdovi med ključne deležnike uvrstila tudi gorske kolesarje.
 Foto: MOL, projekt URBforDAN

Na dogodke so posebej vabljeni lokalni prebivalci, ki se jih udeležujejo v velikem številu. Foto: Gašper Rožanc

v Ljubljani, zato predstavlja pridobivanje soglasij, ki jih je treba redno obnavljati, poseben izziv za društvo. Društvo sodeluje z drugimi lokalnimi društvi, kot so gasilci in taborniki, in lokalnimi ponudniki, na primer z bližnjo kavarno, ki je zagotovila parkirišče in pralnico za kolesa. Še bolj pomembni pa so dobri odnosi z lokalnimi prebivalci, saj nekatere poti vodijo po dovozih do hiš. Zato jih osebno vabijo na svoje dogodke, ti pa se nanje v večini odzovejo. V manjšini ostajajo tisti, ki jih kolesarji »na dvorišču« motijo.

Občina in društvo si tudi zavzeto prizadevata za ozaveščanje uporabnikov k čim bolj odgovorni, strpni in spoštljivi vožnji s kolesom tudi prek raznih promocijskih materialov.

Občina društvo podpira v okviru programov za spodbujanje rekreacije prebivalcev s sredstvi za izvajanje brezplačnih osnovnih tečajev in vodenih tur. Zagotovila je del urbane opreme ob poteh in delno pokrije stroške njihovega vzdrževanja.

Ob podpori občine društvo, ki vsako leto šteje med 400 in 500 člani, poti v glavnem ureja prostovoljno. Vsako leto opravijo približno tisoč prostovoljskih ur.

Občina na podoben način podpira še drugi dve ljubljanski gorskokolesarski društvi – v Črnučah in Podutiku. Skupaj s Turizmom Ljubljana si prizadeva povezovati vsa tri društva, tako od leta 2020 soorganizirajo dogodek Ljubljana MTB vikend. Prav tako pripravljajo skupno spletno stran, s čimer se bo Ljubljana še dodatno uveljavila kot gorskokolesarska destinacija.

Člani društva izkušnje z legalizacijo poti ter sodelovanja z lokalno skupnostjo in občino delijo z gorskimi kolesarji iz drugih krajev, aktivni pa so tudi pri zagovorništvu spremembe zakonodaje. Model upravljanja območja z urejenimi gorskokolesarskimi potmi so po vzoru Golovca posvojili tudi v drugih občinah.

Pomemben del delovanja društva je tudi izobraževanje mladih – ne le o tehnikah vožnje, ampak tudi o vzdrževanju poti. Foto: ŠD Golovec trails

Gorsko kolesarjenje je lahko del mestnega turizma. Vsaka tura s tujci se zaključuje v mestnem jedru. Foto: Tadej Tekavčič

♡ Priporočila za prenos

Trail park *Golovec trails* je dober primer, kako lahko občina podpre prizadevanja lokalne skupnosti in s skupnimi močmi razširi ponudbo priložnosti za telesno aktivnost na prostem.

Udobna Mislejeva ulica / Comfortable Street Mislejeva

Odstranitev nepropustne podlage in ozelenitev vrtčevske ulice

× Mestna občina **Ljubljana**

○ ○ **296.228** prebivalcev

Prometna varnost otrok, spodbujanje hoje in drugih oblik trajnostne mobilnosti, urejanje novih odprtih prostorov, izboljšanje kakovosti zraka in zmanjševanje učinka toplotnega otoka spodbujajo razmislek o novih načinih urejanja ulic, na katerih se nahajajo šole in vrtci. Mesta, kot so Pariz, Barcelona in Dunaj, umiritev prometa in trajnostno mobilnost že nekaj časa prioritetno spodbujajo na t. i. šolskih ulicah – ulicah, na katerih stojijo vrtci in šole. Tako urejene ulice otrokom in njihovim staršem omogočajo varen in udoben prihod v šolo ali vrtec na trajnosten način. Analiza ulic, na katerih se nahajajo ljubljanski vrtci, je pokazala, da se da z malimi intervencijami in dodatnimi elementi učinkovito umirjati promet ali preprečevati parkiranje pred vhodom v vrtec.

Depaving and greening of a kindergarten street

Traffic safety for children, promoting walking and other forms of sustainable mobility, creating new open spaces, improving air quality and reducing the heat island effect all encourage us to rethink the design of school and kindergarten streets. More and more cities are opting to remove pavements, such as asphalt, concrete, and paving, to relieve pressure on municipal infrastructure during heavy rainfall and to provide new green spaces that can cool the atmosphere. By depaving areas previously reserved for cars, they also help to promote sustainable mobility and make streets more liveable.

Po preureditvi se je pred vrtcem na Mislejevi spremenil tudi prometni režim, ki omejuje dostop z osebnimi vozili in spodbuja trajnostne prihode. Foto: Amadeja Smrekar

Starši, ki pripeljejo otroke z avtomobili, pogosto parkirajo neposredno pred vhodom v vrtec, na pločnikih ali celo na površinah, namenjenih kolesom. Tako ravnanje ovira nemoten dostop do ustanove ter ogroža varnost otrok ob času prihodov in odhodov. Poleg tega nekatere lokacije ne nudijo ustreznih pogojev za varen prihod peš ali s kolesom, zato se starši v manjši meri odločajo za prihod na trajnostni način.

Ko se mesta odločijo za preureditev javnih površin, je v luči podnebnih sprememb pomemben tudi premislek, kako načrtovati površine, da bodo prijazne uporabnikom in bodo hkrati blažile vpliv podnebnih sprememb. Površine, ki niso neprodušno asfaltirane ali tlakovane, so eden od predpogojev za ustvarjanje spužvastega mesta (ang. *sponge city*). Če mesto deluje kot spužva, je zmožno presežno količino vode vsrkati, ko je je dovolj,

in 'iztisniti', ko je vode premalo. Vse več mest se odloča za odstranitev nepropustne podlage (ang. *depaving*), na primer asfalta, betona, tlakovcev, s čimer razbremenijo pritisk na komunalno infrastrukturo med nalivi in pridobijo nove zelene površine, ki so zmožne ohlajati ozračje. Če odstranijo tlak s površin, ki so bile prej

Pogled na vhod v vrtec na Mislejevi ulici v Ljubljani pred prenovi. Foto: Prostorož

namenjene avtomobilom, s tem tudi prispevajo k spodbujanju trajnostne mobilnosti in povečajo udobnost ulic.

V Ljubljani je primer take prenove Mislejeva ulica. Prenova ulice je bila na začetku zastavljena kot manjši projekt, v okviru katerega je Mestna občina Ljubljana skupaj s studiem Prostorož želela odstraniti tlak z enega parkirnega mesta, ga preoblikovati v zeleno površino in na ta način začeti razpravo o pomenu vodoprepustnih površin v času podnebnih sprememb. Ker je šlo za pilotni projekt, je bila za odločitev o lokaciji ključna podpora in sodelovanje lokalnih deležnikov. Po opravljeni

Po obnovi ulice niso povrnilili v prvotno stanje, temveč so sklenili uvesti več ukrepov za povečanje vodoprepustnih površin. Foto: Prostorož

Asfalt so ohranili zgolj na delih, kjer je potreben za prometno pretočnost, ostale površine pa so tlakovali s travnimi rešetkami. Foto: Amadeja Smrekar

analizi ulic, na katerih se nahajajo ljubljanski vrtci, ter intervjujih z ravnateljmi so izbrali Mislejevo ulico.

Ulica je bila ravno v tem času v fazi prenove kanalizacije. Namesto povrnitve v prvotno stanje so se odločili, da asfalt ohranijo zgolj na mestih, kjer je potreben za zagotavljanje prometne pretočnosti, ostale površine pa se tlakuje s travnimi rešetkami. V tem času so v načrtovanje končne ureditve vključili ključne deležnike in hkrati testirali novo prometno ureditev. Rezultati anket s starši in vzgojiteljicami, ki so med drugim odgovarjali na vprašanje, kaj si po njihovem v zunanjem prostoru najbolj želijo otroci, so pokazali, da hočejo več zelenja, otroško igrišče, več klopi in večjo prometno varnost.

V drugi fazi je bilo predddverje vrtca na Mislejevi ulici preoblikovano v površino, ki že navzven sporoča, da v tej stavbi prebivajo otroci. Nekoč prometna površina je bila preurejena z zelenjem in prepustnimi površinami, kar omogoča, da voda ob močnem deževju ponikne, namesto da bi odtekla v preobremenjeno kanalizacijo. 115 m² asfalta je bilo nadomeščenih z zelenimi in vodoprepustnimi površinami. Ulica je pridobila tudi 7,5 metrov klopi, ki so izdelane iz travnih plošč, s katerimi je bila ulica začasno tlakovana.

Na zelene površine so umeščene trajnice in grmovnice, ki so prilagojene urbanemu in senčnemu okolju in ki ne potrebujejo veliko vzdrževanja, kot so brogovita, japonska medvejka in rdeči dren. Skupaj z otroki so zasadili kar 475 novih rastlin. Na eno od na novo pridobljenih površin so postavili veliko skalo kot neformalno plezalo in igralo za otroke. Del stalne ureditve so postala tudi stojala za kolesa. Poleg tega se je spremenil prometni režim, ki osebnim vozilom preprečuje vožnjo mimo glavnega vhoda v vrtec in tako spodbuja trajnostne prihode.

Vozni pasovi so se zožili, pridobili pa so nove javne površine, na katere so umestili stojala za kolesa, klopi in skalo, ki služi kot igralo in plezalo za otroke. Foto: Prostorož

Pri saditvi rastlin so sodelovali tudi vrtčevski otroci. Foto: Prostorož

♡ Priporočila za prenos

Prenova okolice vrtca na Mislejevi je lahko dober zgled, kako z manjšimi posegi spremeniti karakter ulice, da je ta bolj udobna in prijetna za svoje najbolj ranljive uporabnike.

S kolesom v šolo / Cycling to school

Spodbujanje k trajnostni mobilnosti z mrežo kolesarnic

× Občine **Ormož, Sveti Tomaž** in **Središče ob Dravi**

○ ○ **11.912, 1.979** in **1.911** prebivalcev

Šole so pomembni generatorji avtomobilskega prometa, ki povzročajo zgostitve predvsem v jutranjih konicah. Ta promet lahko vpliva na varnost in kakovost šolskega okolja, vključno z onesnaženostjo zraka in hrupom. Ogljični odtis, ki nastaja z vsakodnevnimi prevozi otrok v šole, ni zanemarljiv. Vendar pa lahko občine skupaj s šolami razmere izboljšajo. Zelo pomembno pri tem je spodbujanje trajnostne in aktivne mobilnosti v šolah. To ne le zmanjšuje prometne obremenitve, ampak tudi krepi telesno zdravje otrok in povezavo z lokalno skupnostjo, hkrati pa pozitivno vpliva na okolje in spodbuja bolj zdrave potovalne navade med otroki, njihovimi starši in zaposlenimi.

Promoting sustainable mobility through a network of cycle parking facilities

Schools generate a lot of car traffic, which causes congestion around them, particularly during the morning rush hour. This traffic can significantly impact the safety and quality around the school due to pollution and noise. However, municipalities can work with schools to improve the situation by promoting sustainable and active mobility. To promote cycling to school, three municipalities – Ormož, Sveti Tomaž, and Središče ob Dravi – have partnered in the initiative Cycling to School, led by the Development Research Center Ormož. The initiative involves eight primary schools and their branches, along with one secondary school. Nine bike sheds have been installed at the schools' premises, and several promotional activities have been carried out for pupils, parents, and school staff.

Na lokacijah devetih šol so postavili pokrite kolesarnice. Foto: OŠ Ormož

Otroci si želijo v šolo hoditi aktivno, peš, s kolesom, rolko ali skirojem. Še posebej pri srcu jim je kolesarjenje. Za spodbujanje kolesarjenja v šolo so se v sklopu projekta S kolesom v šolo pod vodstvom Razvojno raziskovalnega centra RRC Ormož v partnerstvo združile kar tri občine, Občine Ormož, Sveti Tomaž in Središče ob Dravi, z osmimi matičnimi osnovnimi šolami in njihovimi podružnicami ter eno gimnazijo: OŠ Ormož, OŠ Stanka Vraza, OŠ Miklavž in podružnica Kog, OŠ Velika Nedelja in podružnica Podgorci, OŠ Ivanjkovci, OŠ Središče ob Dravi, OŠ Sveti Tomaž in Gimnazija Ormož.

Cilj partnerstva je bil spodbujanje trajnostnega prihoda v šolo, zmanjšanje ogljičnega odtisa, ozaveščanje o učinkoviti rabi energije, izboljšanje kolesarske infrastrukture in promocija zdravega življenjskega sloga.

Na lokacijah devetih šol so postavili pokrite kolesarnice, ki omogočajo varno parkiranje skupno 243 koles

in nudijo zaščito pred vremenskimi vplivi in krajo. Nove kolesarnice prispevajo k povečanju zanimanja za kolesarjenje v šolo. Poleg tega pa povečujejo razumevanje pomena trajnostne mobilnosti, kar krepi ozaveščenost o okoljskih vprašanjih, izboljšuje prometno varnost učencev in zmanjšuje izpuste toplogrednih plinov. Dodaten ekološki prispevek predstavlja kolesarnica z vgrajenim hotelom za žuželke.

V eno od kolesarnic je vgrajen hotel za žuželke. Foto: OŠ Ormož

Promocijo kolesarnic so šole povezale tudi s kolesarskimi izletmi. Foto: Arhiv OŠ Središče ob Dravi

Šole so k uporabi kolesarnic spodbujale z raznolikimi aktivnostmi. Foto: Arhiv OŠ Središče ob Dravi

Nekatere šole so promocijo kolesarnic povezale s pripravo na kolesarski izpit. Foto: OŠ Ormož

K trajnostnemu prihodu s kolesom so spodbujali tudi zaposlene.
Foto: Arhiv OŠ Središče ob Dravi

Šole so k uporabi kolesarnic spodbujale z raznolikimi aktivnostmi. Nekatere so organizirale učne kolesarske »sprehode«, kolesarjenje na poligonu ali v bližnji in širši okolici šole ter prave kolesarske izlete. Nekatere šole so dejavnosti povezale še s pripravo na kolesarski izpit, medvrstniškim učenjem vožnje s kolesom ter prikazi in predstavitvami kolesarske opreme.

Med inovativnimi pristopi so izstopali zbiranje kolesarskih kilometrov, razvoj didaktične igre "Kolesar ne jezi se" in vzpostavitev popravljavnice koles.

Šole so dejavnosti povezale še z drugimi obstoječimi programi in projekti o prometni varnosti, zdravem načinu življenja in trajnostni mobilnosti, kot so Zdrava šola, Živimo zdravo, živimo z naravo in Policist Leon svetuje.

V dejavnosti so bili vključeni tudi policija in vrtci, starše so spodbujali k spremljanju otrok v šolo s kolesom, zaposleni pa so bili motivirani za trajnostni prihod na delo. Kolesarske dejavnosti je spodbujala tudi osnovna šola za otroke s posebnimi potrebami, ki je vključila kolesarjenje kot prednostno nalogo v svoj petletni razvojni načrt.

Kolesarnice tako predstavljajo pomemben korak k trajnostni mobilnosti, ki učence, starše in učitelje spodbuja k premisleku o vsakodnevnih navadah in njihovem vplivu na okolje.

♡ Priporočila za prenos

Praksa je relevantna tudi za druga slovenska okolja, ki se soočajo s prometno preobremenjenostjo, zračno onesnaženostjo in hrupom. Otroci izražajo močno željo po kolesarjenju v šolo, kar zahteva varno parkiranje koles. Šole in občine že vodijo številne projekte, s katerimi spodbujajo aktivno in trajnostno mobilnost, ki bi jih lahko učinkovito povezali in nadgradili z vzpostavitvijo kolesarnic.

Šolska ulica / School Street

Območje varnih prihodov v šolo v Mostu na Soči

- × Občina **Tolmin**
- ○ **10.899** prebivalcev

Šolska ulica – območje varnih prihodov v šolo je ukrep za izboljšanje varnosti in udobnosti šolske poti. V obdobju njenega izvajanja se na cesti v neposredni okolici šole omeji motorni promet v času jutranje konice, na primer eno uro pred začetkom pouka. Promet se lahko omeji tudi za celo dopoldne ali v času popoldanske konice. Zmanjšanje motornega prometa med drugim prispeva k varnejšemu prihodu v šolo na aktiven način, peš, s kolesom ali s skirojem. Pot pa naredi prijetnejšo in tako pozitivno vpliva na potovalne navade učencev in njihovih staršev. Šolsko ulico lahko uvedemo začasno. Učinke nove prometne ureditve lahko merimo, uporabniki pa jo lahko ocenijo. Rezultati začasne ureditve so lahko podlaga za stalne spremembe prometnega režima.

Safe arrivals school area in Most na Soči

School Street is a measure to improve safety and comfort for pupils on school routes. During its implementation, motor traffic is restricted on the road near the school. The measure can be temporary or the basis for permanent changes in the traffic regime. The Municipality of Tolmin wanted to make this a permanent measure around a primary school in Most na Soči. They first tested it by restricting car access in front of the school for one month and restricting or diverting traffic in other areas around the school. The test was accompanied by many communication and other activities for the parents, schoolteachers, and residents to understand the importance of such changes and for them to have a say in them. After the test period, the results were evaluated, and some permanent measures were implemented.

Območje pred šolo je postalo varno dvorišče brez avtomobilov. Foto: Žiga Koren

Občina Tolmin je želela skupaj z Osnovno šolo Most na Soči in krajevno skupnostjo uvesti trajni ukrep šolska ulica – območje varnih prihodov v šolo. Ukrep so želeli preizkusiti na območju z značilnimi ozkimi ulicami v starem delu naselja Most na Soči med državno cesto in osnovno šolo. Večina otrok je v šolo že prihajala aktivno ali s šolskim avtobusom. Kljub temu je bil omejen prostor pred šolo zasičen z avtomobili, še posebej v jutranji konici in ob deževnem vremenu.

Pred tem je občina skupaj z deležniki začasno že preizkusila različne ukrepe, s katerimi so izboljšali varnost otrok na poti v šolo in kakovost bivanja krajanov. S preizkusom so v praksi preverili, kaj se zgodi, če v okolici šole in vrtca zmanjšajo avtomobilski promet. Evalvacija začasnih ureditev je pokazala, da starši, zaposleni, krajanji in drugi v večini podpirajo začasno prometno ureditev in se strinjajo z nameri, da v prihodnosti preide v stalno.

1. septembra 2022 so z novim šolskim letom ponovno začasno, a tokrat za en mesec, površino pred šolo namenili učencem in pešcem. Prostor so v celoti zaprli za motorna vozila. Na podlagi izkušenj preteklih poskusov so skupaj s presojevalcem prometne varnosti pripravili prometno ureditev omejevanja prometa.

Pred šolo so postavili snemljive stebričke in tako popolnoma omejili dostop za avtomobilski promet. Med 6. in 8. uro zjutraj je z izjemo za imetnike dovolilnic veljala tudi popolna zapora za motorni promet tudi na širšem območju. V preostalem času je bil v starem delu naselja uveden promet enosmerno okoli cerkve. V skladu z nacionalnimi smernicami so tam barvne oznake na tleh na prijazen način opozarjale voznike na prisotnost šolarjev v prostoru.

V enomesečnem poskusnem obdobju so izvedli analizo stanja in zbrali predloge za dopolnitve in spremembe

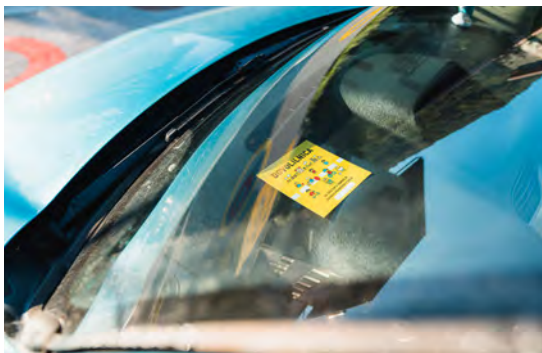
Za otroke višjih razredov je bila uvedena postaja Poljubi in odpelji ob državni cesti, od koder so se lahko otroci varno sprehodili do šole.
Foto: Žiga Koren

V prvih dneh nove ureditve je gledališka igralka oblečena v policistko spremljala otroke k pouku. Foto: Žiga Koren

Za namene sporočanja o začasni prometni ureditvi je bila pripravljena enostavna karta. Vir: IPoP

Do parkirišča v bližini šole so zaposleni šole in vrtca lahko dostopali z začasnimi dovolilnicami. Foto: Žiga Koren

Parkirišče pod vrtcem je bilo namenjeno kratkotrajnemu parkiranju otrok staršev iz vrtca. Foto: Žiga Koren

obstoječe prometne ureditve. Pripravili so predloge za rekonstrukcijo prometne infrastrukture v širšem prostoru in predloge za druge organizacijske ukrepe, na primer spremembo odloka o parkiranju. Ukrepe so razdelili v kratko-, srednje- in dolgoročne. Med slednje so uvrstili na primer spremembo omejitve hitrosti in izgradnjo dodatne brvi ob državni cesti, da bi še dodatno izboljšali varnost šolarjev na poti v šolo.

Predlagane ukrepe je obravnaval tudi občinski Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu in soglasno sprejel sklep, da so ukrepi ustrezni in da jih bodo uvajali postopoma, glede na zmožnosti (finančna sredstva, pridobivanje soglasij idr.). Do takrat naj bi na območju ostala »začasna« ureditev, ki je prešla v stalno. V dveh letih od uvedbe nove prometne ureditve so namreč na območju spremenili parkirni režim z odlokom in omejili motorni promet z dodatnimi stebrički na ključ.

♡ Priporočila za prenos

Ukrepi, kot je šolska ulica, omogočajo, da načrtovano spremembo prometne ureditve preizkusimo, izmerimo učinke in jo pred stalno uvedbo dodatno prilagodimo.

13 Lesni feniks / Wood phoenix

Urbana oprema iz odsluženega lesa

× Občina **Žiri**

○ ○ **5.055** prebivalcev

Klopi so v urbanem prostoru pomemben element, saj prispevajo h kakovosti bivanja in socialni povezanosti lokalne skupnosti. Spodbujajo k izbiri bolj trajnostnih prometnih načinov ter igrajo pomembno vlogo pri ustvarjanju prijetnega in funkcionalnega okolja še posebej za pešce. Vabijo, da se ustavimo, uživamo v razgledih, poklepetamo z mimoidočimi in se odpočijemo. To je še posebej pomembno za starejše, otroke in osebe s posebnimi potrebami. Klopi ljudi spodbujajo k druženju, kar krepi skupnost in pripadnost kraju. Večja prisotnost ljudi na ulici poveča občutek varnosti. Urbana oprema nenazadnje predstavlja estetsko komponento, saj z njo sooblikujemo prostor.

Urban furniture made from reclaimed wood

Benches are an important element in urban environment. They encourage the use of more sustainable modes of transport and play a crucial role in creating a pleasant and functional environment, especially for pedestrians. Benches also promote social interaction, which strengthens community and a sense of belonging. The Secondary School of Wood Engineering in Škofja Loka, the M Sora company, and the Municipality of Žiri partnered in an innovative project to create wooden benches out of left over wood that were later introduced in urban spaces and near recreational paths. The project offers a visible example on how to reuse end-of-life materials and promotes ecological awareness.

S projektom Lesni feniks so v občini Žiri odsluženemu lesu dali ponovno življenje. Foto: Uroš Gantar

Lesni odpadki in odslužen les pogosto končajo kot odpad na deponijah ali kot gorivo v gospodinjstvih in industrijskih pečeh. Tak les lahko ogrozi okolje, če vsebuje premaze z visoko vsebnostjo težkih kovin ali impregnacijska sredstva. Po drugi strani v industrijskih obratih nastajajo precejšnje količine lesnih ostankov, ki so ne samo okoljsko neoporečni, ampak je v njih les visoke kakovosti. Takšni lesni ostanki in odslužen les lahko z nekaj ustvarjalnimi idejami ponovno uporabimo in predelamo v izdelke, ki so lahko koristni širši skupnosti.

S projektom Lesni feniks so v občini Žiri odsluženemu lesu dali ponovno življenje: izdelali so 20 klopi, 9 ležalnikov ter garderobo za kopališče. S prakso so naslovili izziv varovanja okolja z zniževanjem količine odpadkov, preprečevanjem nastajanja odpadkov in ponovno uporabo materialov ter dvignili ozaveščenost lokalnih prebivalcev o načinih, možnostih in pomenu prehoda v krožno gospodarstvo. S postavitvijo nove

urbane opreme pa so izboljšali prostor za vse prebivalce občine.

V iniciativi, ki jo je vodila turistična zadruga Lokatur, se je združilo več organizacij iz gospodarstva, izobraževanja in lokalne skupnosti. V projekt so bili vključeni tudi dijaki Srednje šole za lesarstvo – Šolski center Škofja Loka. Cilj tega sodelovanja je bila razširitev učnega procesa z okoljevarstvenimi vsebinami na osnovi razvoja izdelkov iz odsluženega lesa. Za dijake je bilo organizirano tudi predavanje strokovnjakov iz industrije.

Dijaki so v začetni fazi skupaj s podjetjem M Sora, ki izdeluje lesena okna, izvedli raziskavo o inovativnih možnostih oblikovanja in izdelave izdelkov iz odsluženega lesa. Nato so bili aktivno vključeni v izdelavo načrta urbane opreme. Njihovi izdelki so bili uvrščeni na natečaj za najboljše oblikovanje, zmagovalni

Klopi so postavljene tako v jedru Žirov kot na obrobju, ob sprehajalnih in rekreacijskih poteh. Foto: Uroš Gantar

Dijaki iz Srednje šole za lesarstvo iz Škofje Loke so sodelovali v celotnem procesu, od idejne zasnove do izdelave klopi. Foto: Uroš Gantar

Klopi omogočajo počitek ob sprehodu ali rekreaciji in nudijo lepe razglede. Foto: Darjan Kacin

predlog pa je bil realiziran. Podjetje M Sora je nato pripravilo analizo količin in lastnosti odsluženega lesa starih oken. V zadnji fazi so v podjetju skupaj z dijaki izdelali urbano opremo, občina, ki je ves čas proces tudi spremljala, pa je poskrbela za njeno postavitev.

V iniciativi je sodelovala tudi Razvojna agencija Sora, ki je z delavnicami, predavanji in filmskimi projekcijami ozaveščala javnost o pomenu ponovne uporabe surovin.

Klopi so bile postavljene po celotni občini, tako v jedru Žirov na bolj obljudenih lokacijah, kot na primer pri Zdravstvenem domu, kot tudi na obrobju v mirnem zavetju narave, ob sprehajalnih in rekreacijskih poteh. Klopi omogočajo počitek ob sprehodu ali rekreaciji in nudijo lepe razglede in uživanje v okolici. Ležalniki in garderoba pa so na voljo obiskovalcem naravnega kopališča Pustotnik ob reki Poljanska Sora.

Ležalnik se nahaja na kopališču Pustotnik. Foto: Uroš Gantar

Uporabniki so klopi zelo lepo sprejeli, zato namerava občina v okviru izvajanja Strategije starosti prijazna občina na lokacije, kjer se starejši pogosto zadržujejo, postaviti dodatne klopi.

Garderoba se nahaja na kopališču Pustotnik. Foto: Uroš Gantar

♡ Priporočila za prenos

Praksa spodbuja sodelovanje med različnimi akterji iz gospodarstva, izobraževanja in lokalne uprave. Naslavlja okoljske izzive, predvsem zmanjševanje in ponovno uporabo odpadkov, s katerimi se soočajo vse občine, ter v povezovanju z različnimi akterji ponuja rešitve za načrtovanje in izdelavo urbane opreme, ki lahko koristi vsem prebivalcem občine.

Mesta mestom #4:

Katalog dobrih praks slovenskih mest za trajnostni urbani razvoj

Izdal in založil:

IPoP – Inštitut za politike prostora, Tržaška 2, 1000 Ljubljana, www.ipop.si

Urednice:

Petra Očkerl, Jana Okoren, Nina Plevnik

Priprava besedil:

Jana Okoren, Petra Očkerl, Nela Halilović, Nina Plevnik,
Maja Simoneti

Oblikovanje:

Darja Klančar (www.darka.si)

Fotografija na zadnji platnici:

Mural Hufnaglov objem Klare Perušek, 2022, Kočevje. Foto: Sonja Movrin

Elektronska verzija

Ljubljana, junij 2024

Publikacija je objavljena pod licenco Creative Commons »Priznanje avtorstva«, »Nekomercialno« in »Deljenje pod istimi pogoji«. Besedilo licence je na voljo na internetu na naslovu <http://www.creativecommons.si>.

Katalog je izšel v okviru projekta »Podpora izvajanju urbane in prostorske politike ter programa URBACT«, ki ga IPoP v sodelovanju s Skupnostjo občin Slovenije izvaja po naročilu Ministrstva za naravne vire in prostor.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 202639875

ISBN 978-961-96608-7-4 (PDF)

